

לוקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"חוקי היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הזרעה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

דיני ברכה על מנה אחרונה

בקשה:

נא לשלוח לכמה שיותר
אנשים כדי שיגיע הלכות
אלו לבתי בני ישראל,
לתועלת הציבור, וכך יש
לכם יד בהפצת תורה
ובהלכות נחוצות

לקבל הגליון כל שבוע במייל:

Paskenshtibel@gmail.com

אפשר להוריד
גליונות קודמים

[Archives - ארכיון](#)

ככה תורמים היום.

[לתרומות](#)

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"חוקי היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

298

פרשת שלח תשפ"ג

דיני ברכה על מנה אחרונה

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

דברים הבאים בסוף הסעודה

ריבוי ספיקות

- א. קיימים ספיקות רבים במאכלים מתוקים הבאים בסוף הסעודה כשמטרתם הם באים לתענוג ולקינוח, האם מברכים עליהם ברכה נפרדת הראויה להם או שהם נפטרים בברכת המוציא שמברך בתחילת הסעודה.
- ב. וכמו כל דבר שיש בו ספיקות, ישנם בענין זה ג"כ הרבה דיעות ומנהגים כיצד להתנהג בכל מיני אופנים, ולכן כל אלו שיש להם מנהג ידוע בענין, עליהם להמשיך במנהגם, ואנו באים כאן רק לעורר את הספיקות ולהציע את צידי הספק ולתת קו המקובל על פי רוב הפוסקים והמעשה אשר יעשון.
- ג. **ספק ברכות להקל.** מצד אחד ישנו הכלל 'ספק ברכות להקל' וא"כ בנידון דידן במצב של ספק אם צריכים לברך על מאכל או שנפטר כבר בברכת המוציא, היה לנו לנהוג להקל ולא לברך, מחשש ספק ברכה לבטלה.
- ד. **צריך לדעת הלכות ברכות.** מאידך אמרו לנו חז"ל (גמ' ברכות ל"ה ע"א) 'אסור לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה, וכל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה, מעל, מאי תקנתיה? ילך אצל חכם וילמדנו ברכות כדי שלא יבוא לידי מעילה', ומי שלא למד הלכות ומחמת זה קיים אצלו ספק, לא יאכל עד שילך אצל חכם ללמדו ברכות (מ"ב סי' ר"ב סקפ"ד), ולכן בכדי להתיר לאנשים להמשיך לאכול מנה אחרונה.. כדאי הוא לברר את הלכות.

ברכת המוציא פוטר הכל

- ה. כשמברכים המוציא על פת בתחילת הסעודה, הרי הוא פוטר כל מאכל שבא בתוך הסעודה כשהם באים כחלק מן הסעודה, ולכן כל שבא כחלק ממנה עיקרית כגון בשר, דגים, ביצים ירקות, גבינה, דיסה, סלטים וכדומה, נפטרים בברכת המוציא ואין מברכים עליהם ברכה מיוחדת (שו"ע או"ח סי' קע"ז ס"א).

דברי מתיקה לקינוח

- ו. **ברכה ראשונה.** דברי מתיקה הנאכלים בסעודת פת למתיקות בעלמא, כמ מנה אחרונה שבאה לקינוח ולא להשביע, כגון פירות וכדומה, מברך עליהם ברכה ראשונה הראויה להם, כי מאחר שאינם מעיקר הסעודה אין ברכת המוציא פוטרתן (שו"ע סי' קע"ז ס"א).
- ז. **ברכה אחרונה.** אבל אין מברכים עליהם ברכה אחרונה המיוחדת להם אלא הם נפטרים בברכת המזון שמברך בסוף הסעודה (שו"ע שם), דלענין ברכת המזון נטפלים הם לסעודה דכיון שעתיד לברך על כל מה שאכל גם זה נכלל עמו (מ"ב סק"ז) משום שברכת המזון הוא מן התורה (ערוה"ש סק"ג), או משום שסוף סוף גם הם באו לסייע קצת לאכילה וגם הם בגדר המזון (שו"ת שבט הלי ח"ג סי' י').

סוגי מנה אחרונה

פירות

- ח. **פירות טריים.** פירות טריים הבאים בסוף הסעודה כמנה אחרונה מברכים עליהם ברכה הראויה להם, כגון תאנים וענבים, תפוזים ותפוחים, אפרסק, נקטרינה ומשמש, מברכים עליהם 'בורא פרי העץ' (שו"ע סי' קע"ז ס"א), ועל פירות האדמה כגון אבטיח, מילון, תות שדה [אלו שבגידול מיוחד בלי חרקים], בננה, אננס וכדומה, מברכים עליהם 'בורא פרי האדמה'.

- ט. **קומפוט.** כשמבשלים חתיכות של מיני פירות אחרי שמסירים את הגרעינים, כגון תפוח עץ, שזיפים, אפרסק וכדומה ואוכלים את הקומפוט לקינוח ולמנה אחרונה, צריכים לברך עליו ברכה הראויה לו (מ"ב סי' קע"ז סק"ד, אורחות רבינו ח"א עמ' פ"א), ולכן באופן שעדיין ניכר קצת צורתו של הפרי, מברכים עליו בסוף הסעודה 'בורא פרי העץ'.
- י. **מרוסק.** וכשבשלו הפירות ואח"כ ריסקו אותם בבלנדר עד שלא ניכר כלל צורת הפרי, הסכמת רוב הפוסקים שמברכים עליו 'שהכל' (רמ"א סי' ר"ב ס"ז).
- יא. **עם פרי שלם.** אמנם יש הנוהגים לאכול עם הקומפוט המרוסק, חתיכת פרי שלם כגון חתיכת תפוח עץ או ענב ומברך עליו הברכה 'בורא פרי העץ' ושוב אינו מברך 'שהכל' על הקומפוט ויוצא בזה, מאחר שגם אם בירך 'העץ' על קומפוט מרוסק יוצא מעיקר הדין (רמ"א שם, כף החיים סקנ"ז, מנחת שלמה ח"א סי' צ"א אות ג' שיש מחמירין בזה).
- יב. **קומפוט בליל שבת ויו"ט.** כשאוכלים קומפוט בליל שבת ויו"ט יש צדיקים שלא ברכו על הקומפוט, והטעם משום שמאחר שהוא מהמאכלים המיוחדים לסעודת שבת וסעודת מצוה ע"פ מנהג חסידים, א"כ אין אכילתם בסוף הסעודה משום קינוח ותענוג כבימי חול, אלא הוא חלק מסדר מאכלי שבת, וא"כ נחשב כחלק מהסעודה כמו שהוא מדקדק לאכול צימע"ס ופערלפל"ל (כך נהג מוהר"א בעלזא, הליכת הצדיקים עמ' ר"ט, וכך נהג מו"ר הגר"מ בראנדסדארפער בעל קנה בושם).

שתיית קפה או תה

- יג. **תוך הסעודה.** כל שתייה הבאה באמצע הסעודה אין מברכים עליה שהרי היא נפטרת בברכת המוציא, חוץ מיין שמברכים עליו גם תוך הסעודה.
- יד. **סוף הסעודה.** כשאדם שותה כוס קפה או תה בסוף הסעודה, יש מן הפוסקים שכתבו שמאחר שהוא בא כדי לעכל המזון בסוף הסעודה, אינו דומה לשאר משקין שאין מברכים עליו בתוך הסעודה, אלא צריכים לברך עליו 'שהכל' מאחר שאינו חלק מהסעודה (חיי אדם הובא במ"ב סי' קע"ד סקל"ט).
- טו. אבל רוב הפוסקים חולקים על כך וסוברים שאף כששותים קפה או תה בסוף הסעודה הריהו נחשב כחלק מן הסעודה ואין מברכים עליו (מ"ב שם), וכדי לצאת מידי ספק נכון שיברך מתחילה 'שהכל' על קצת צוק"ר או דבר אחר (מ"ב שם), אבל כשאין לו על מה לברך יכול לסמוך על עיקר הדין שאינו מברך.
- טז. **אחרי יין.** כששתה יין לפני הסעודה כגון שעשה קידוש או כששתה תוך הסעודה, בשיעור מלא לוגמיו, בכל אופן אינו מברך 'שהכל' על קפה ותה שהרי יין פוטר כל המשקין הבאים אחריו (מ"ב שם).

גלידה וקרחון

- יז. **קרחון, ארטיק [ices].** י"א שקרחון העשוי ממשקה קפוא אין לברך עליו באמצע או בסוף הסעודה שדינו כמשקה הנפטר בברכת המוציא (שו"ת אור לציון ח"ב פ"ב תשובה י"ב), אמנם אחרים אומרים שדינו כגלידה כדלקמן.
- יח. **גלידה [ice-cream].** נפוץ בזמנינו להגיש מנת גלידה בסוף הסעודה לקינוח ותענוג, ויש לברך עליו 'שהכל' מכיון שבא רק לקינוח (שו"ת שבט הלי ח"א סי' ר"ה בהג' לסי' קע"ד, הגריש"א, וזאת הברכה פ"ח אות ד' ה"ע 12).

ט. כשאוכלים שלא בתוך הסעודה. דנו הפוסקים במיני מאפה כשאוכלים אותם שלא בתוך הסעודה, אם הם נידונים כפת וברכתם 'המוציא' או שאינם נחשבים כפת וברכתם מזונות, וכבר הבאנו (גליון 17) שנחלקו הפוסקים בתנאי הגדרתם על מנת להחשיבם כפת הבאה בכיסנין ושברכתם תהיה 'מזונות'. יש שמחייבים שיהיו נילוש במי פירות, ויש שמחייבים שיהיו ממולאים, ויש שמחייבים שיהיה פריך, ונפסק בשו"ע שעל כל תנאי לבד יש לברך ברכת מזונות (שו"ע סי' קס"ח ס"ז), והוא מאחר דקיי"ל ספק ברכות להקל אין להחמיר ולברך עליהם המוציא אלא 'בורא מיני מזונות' (ביאה"ל שם ס"ח ד"ה טעונים).

כ. כשאוכלים כחלק מהסעודה. מיני מאפה שאוכלים אותם כחלק מהסעודה כגון בורקס, קוגל תפוח עץ וכדומה והם באים כחלק ממנה עיקרית, אינם טעונים ברכה נפרדת אלא נפטרים בברכת המוציא בתחילת הסעודה אפילו אם קיימים בהם כל ג' התנאים להגדירם כפת הבאה בכיסנין (ראה לקמן אות כ"ב) (מ"ב סי' סק"ח סקמ"א).

כשאוכלים בסוף הסעודה

כא. מוצרי מאכל שבדרך כלל מברכים עליהם 'בורא מיני מזונות', כשאוכלים אותם בסוף הסעודה לקינוח, דנו הפוסקים האם הם טעונים ברכה ראשונה או לא, שהרי אם הם נידונים כפת אזי נפטרים בברכת המוציא, אבל אם הם נידונים כפת הבאה בכיסנין אזי ברכתם ברכת מזונות וכיון שהם באים רק לקינוח בסוף הסעודה אין הם נפטרים בברכת המוציא.

כב. אמנם הבאנו (גליון 17 ונתפרסם שבוע שעבר פ' בהעלותך) ג' שיטות ראשונים בהגדרת ותנאי מאפה כדי להגדירו כפת הבאה בכיסנין שברכתו 'מזונות' ולא המוציא, שהם, נילוש ברוב מי פירות (שם אות ה'), ממולא (שם אות י"א), ופריך (שם אות ט"ז).

כג. ומשום שהוא ספק בהגדרת פת הבאה בכיסנין, אם הולכים עם הכלל של ספק ברכות להקל, לא היינו מברכים על קינוח ברכת מזונות עד שיהיה מוגדר בוודאות כפת הבאה בכיסנין שאז ברכתם מזונות לכו"ע דהיינו כשקיימים כל הג' תנאים, שהרי אם יש רק תנאי אחד או שתיים הרי אינו מוסכם לכל שברכתו בכלל מזונות ומספק לא היו מברכים עליהם כלום, והרי הם נידונים כפת שנפטר בברכת המוציא שבתחילת הסעודה.

כשקיים ג' התנאים

כד. ודאי פת הבאה בכיסנין. הרבה פוסקים סבורים שאין לברך על דבר שברכתו מזונות בסוף הסעודה כשנאכל לקינוח, אלא כשקיימים כל הג' תנאים הנ"ל ביחד שאז בודאי ברכתו 'מזונות' (דגול מרובה, הגר"י, אבן העזר סי' קס"ח ד"ה לפי זה, ח"י רע"א, חיי אדם, ביאה"ל סי' קס"ח ס"ח ד"ה טעונים), ולכן כמעט ואין עוגה שמברך עליה בסוף הסעודה שהרי רובם אין בהם כל הג' תנאים.

כה. פאי פירות! פאי פירות כשהפאי נילוש בהרבה מרגרינה וטעם מתוק ניכר, מברכים עליו מזונות בקינוח בסוף סעודה, שהרי מתקיים בו כל הג' תנאים שהרי הוא ממולא בדברי מתיקה וגם פריך וקשה ונילוש.

כו. 'גלילי גלידה' וגלידה בין שני ביסקוויטים. בגלילי גלידה ומנת גלידה המונחת בין שני ביסקוויטים קיים בהם ג' תנאי פת הבאה בכיסנין, שהרי הוא ממולא, והעיסה נילושה במיני מתיקה, וגם הוא פריך, לכן מברכים עליו בסוף הסעודה 'בורא מיני מזונות', וכשהוא ממולא עם הרבה גלידה ודעתו גם על הגלידה וגם על הגלילי או על הביסקוויטים, יש לברך שני ברכות, מזונות ושהכל (עי' מש"כ בגליון 96 אות י"ז).

ב' תנאים, נילוש וממולא

כו. יש פוסקים הסבורים שגם כשקיימים רק שני תנאים שהם נילוש ברוב מי פירות וגם ממולא במיני מתיקה, אע"פ שאינו פריך ויבש, מברכים עליו מזונות בסוף הסעודה (ברכת הבית שער ט' סכ"ה, שו"ת קרן לדוד או"ח סי' נ', וזאת הברכה בירור הלכה סי' י"ב), והטעם משום שלרוב פוסקים התנאי דממולא בפירות מספיק ע"מ להגדירו כפת הבאה בכיסנין (ביאה"ל שם) ולכמה פוסקים גם תנאי אחד די לברך עליו במ"מ כשהוא לקינוח (מג"א), ועוד שהרבה פוסקים ס"ל שנילוש הכל מודים (מג"א שם סק"ח, אג"מ ח"ג סי' ל"ג) ולכן כשיש נילוש וגם ממולא, הסכמת הרבה פוסקים שיש לברך עליו בסוף הסעודה בקינוח.

כח. עוגת שכבות. עוגה שהוסיפו שכבות קרם בין השכבות, מברכים עליו בסוף הסעודה 'מזונות' שהרי הוא מוגדר כנילוש במיני מתיקה וגם ממולא בקרם.

כט. עוגת שמרים ורוגלעך. עוגות שמרים ורוגלך, כשיש הרבה מיני מתיקה גם בתוך העיסה, ויש במילוי השוקולד או בקינמון וסוכר כמות חשובה שנותן טעם עיקרי בעיסה, מברכים עליהם בסוף הסעודה 'בורא מיני מזונות' שקיימים בהם התנאים נילוש וממולא (וזאת הברכה בירור הלכה סי' י"ב).

ל. קרם שניט - נפוליאון. על מנה אחרונה קרם שניט יכול לברך עליו, שהרי בצק עלים נילוש בהרבה מרגרינה, וקיים בו עכ"פ שני התנאים נילוש וממולא, ויש דס"ל שבצק עלים נכלל גם בתנאי של 'פריך' ואפשר שמתקיים בו כל הג' תנאים (פסקי תשובות סי' קע"ז אות ז' הע' 41).

תנאי אחד

לא. ממולא. ישנם פוסקים שכתבו שאע"פ שלכתחילה לא יקל לברך מזונות בסוף הסעודה על קינוח כשקיים רק תנאי אחד מתנאי פת הבאה בכיסנין, מ"מ אם בירך על מאפה כשהוא ממולא, המיקל לברך מזונות עליו לא הפסיד שהרי רוב ראשונים ס"ל שהוא נחשב לפת הבאה בכיסנין (ביאה"ל סי' קס"ח ס"ח ד"ה טעונים).

לב. נילוש או פריך. אבל אם יש רק תנאי אחד מהתנאים הנוספים כגון שהוא רק נילוש במי פירות או שהוא רק פריך, אין להקל כלל לברך עליו מזונות כי מן הסתם הוא נפטר בברכת המוציא (שם).

תבשיל מזונות

לג. 'ביסלי'. מזונות שנתבשל ונחשב כתבשיל מזונות, לכו"ע מברכים עליו מזונות גם כשנאכל לקינוח בסוף הסעודה, לכן חטיף ביסלי שמטוגן בשמן עמוק ודינו כתבשיל, מברכים עליו מזונות גם כשנאכל בסוף הסעודה (וזאת הברכה בירור הלכה סי' י"ב).

לד. פחזניות [eclair]. פחזניות עשויות מקמח ומבושל עם מוצרים מתוקים אחרים, ולכן כשממולא עם קרם או גלידה ובאים לקינוח במנה אחרונה, נחשב כתבשיל של קמח, וצריכים לברך עליהם (עי' אות ל"ג), ואפילו שאופים אותם אח"כ, מ"מ דינם כפת הבאה בכיסנין עם לכל הפחות שנים מהתנאים.

מבצע 'שבוע הספר'
ניתן לרכוש את כל ספרי חוקי חיים ב'חדר הוראה'
חוקי חיים על סדר שו"ע בב"ח ותערובות
חוקי חיים על סדר שו"ע רבית
שו"ת חוקי חיים ח"א
קובץ גליונות חוקי חיים ח"א - לשה"ק ואנגלית
קובץ גליונות חוקי חיים ח"ב - לשה"ק ואנגלית
ביהמ"ד, ישיבה, כולל, אוצר הספרים,
יכולים למבל את ספרי חוקי חיים הינם!

לעיני האשה החשובה
מרת רחל לאה ב"ר רפאל איזשק ע"ה
נפטרה כ"ז סיון תרמ"ב
ומנו"ב עיר פיגוש יארמוט

הגליון נתרם לעיני ר' מנחם מענדל
בן יעקב צבי קרעש ז"ל
אב"י בארא פארק
במלאות השלשים - נפטר י"ט אייר דה"ש
הונצח ע"י משפחתו
תנצב"ה

גליון זה נתרם לז"נ האי צדיקא מרן הגה"ק
ר' יהושע ב"ר יוסף בוקסבוים זצוקללה"ה
אבדק"ק גאלאנטא הי"ד נעקר עקה"ש כ"ו סיון תש"ד
נתרם ע"י פטרון כולל גאלאנטא - לונדון
הרה"ח יהושע שמואל בלייער הי"ז
לעיני אביו ר' יצחק זצ"ל - תלמיד גאלאנטא

גליון זה נתרם לכבוד יום הילולא של רבינו הק' זי"ע
הגה"ק ר' יהושע ב"ר יוסף בוקסבוים זצוקללה"ה
אבדק"ק גאלאנטא הי"ד
נהרג על קידוש השם בשנות הונעם כ"ו סיון תש"ד
ביהמ"ד גאלאנטא ירושלים

לתרומות

